

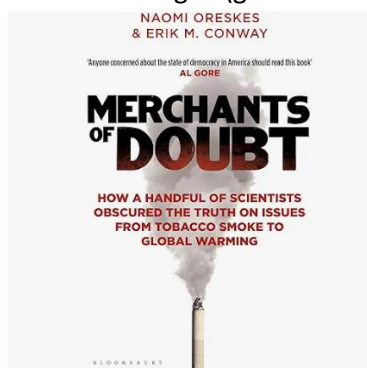
Onredelijke twijfel treft de zachte onderbuik van de wetenschap

Gerben ter Riet

Vandaag, zondag 29 september, was ik met mijn dochter (20) bij een community dag van Extinction Rebellion Landbouw. We waren te gast bij de [Bee Foundation](#) in Groenekan. Het werd een prachtige dag op een heerlijke locatie verscholen tussen bomen, heggen en reuzenbamboes. De middag besteedden we aan discussie over nieuwe plannen voor acties, zoals in gesprek gaan met boeren via [deep canvassing](#). Dat is een methode voor “verbindende gesprekken over gepolariseerde maatschappelijke thema’s”. ’s Ochtends kregen we onderwijs over de essentiële rol van de bij in ons ecosysteem: bij-zaak bleek hoofdzaak. Ook werd duidelijk hoe slecht het gaat met de bij. Ja, er is momenteel dus nóg een genocide gaande. We observeerden hoe een bijenvolk druk in de weer was met het aanslepen van stuifmeel en hoe enkele Aziatische hoornaars, agressieve exoten, illegaal in ons land (minister Faber, treed op!) bijen uit de lucht plukten om ze op te eten. De hoornaar is echter waarschijnlijk slechts een klein kwaad vergeleken met de doorwerking van [35 soorten gif](#), waarvan 11 verboden, die recent werden aangetroffen in honing.

Koppie de ‘r bij, want op maandag 23 september gaf ik een presentatie bij het Scientific Integrity Symposium van het Studenten Initiatief Open Science (SIOS). Ik vertelde nu eens niet over het vóórkomen van onverdiende auteurschappen of automatisering van peer review. Maar ik liet me inspireren door het verontrustende artikel [‘Hoe Trumps wereld invloed kreeg op het Nederlandse stikstofbeleid’](#) (NRC, 6-9-2024). Het artikel beschrijft hoe enkele ultraconservatieve wetenschappers, onder wie de chemicus Jaap Hanekamp, het Nederlandse debat rondom de stikstofcrisis op zeer klimaatschadelijke wijze wisten te beïnvloeden. Het spoor loopt via Hanekamp naar ene Matt Briggs, een kennis van ene Fred Singer. Briggs en Singer (1924-2020) spelen een hoofdrol in het boek *Merchants of Doubt* (2010), een schokkend boek, dat ik toevallig net gelezen had. Singer, natuurkundige en milieuwetenschapper, leek te zijn blijven steken in de kleuterfase van ‘Wil ik niet!’. Hij ontkende de ecologische effecten van zure regen, het effect van chloor-fluorverbindingen op de ozonlaag, de schadelijke gezondheidseffecten van passief roken, en klimaatverandering. Briggs, statisticus en eveneens klimaatontkenner, probeerde onlangs een rechter in Colorado te overtuigen dat de laatste Amerikaanse presidentsverkiezingen vervalst waren door te verwijzen naar onverifieerbare twittergeruchten.

Merchants of Doubt werpt licht op de tientallen jaren durende acties van een, zich regelmatig verversende, groep ultraconservatieve apostelen van extreme versies van de vrije marktideologie. Hun acties vertraagden overheidsregulering enorm. Deze kooplui richtten hun giftige pijlen op regulering van achtereenvolgens roken, bestrijding van zure regen, gebruik van chloor-fluorverbindingen (gat in de ozonlaag), passief roken en verbranding van fossiele brandstoffen. In

2007, 45 jaar na dato, startten zij een haatcampagne tegen Rachel Carson, auteur van *Silent Spring* (1962!) om ecologische activisme en milieubeschermende wetgeving verder te frustreren.

Deze kooplieden maakten, meestal met financiële steun van groot-industriëlen, misbruik van de weke onderbuik van ideale wetenschap, namelijk de ‘OS’ in Robert Merton’s CUDOS acroniem: Communalism, Universalism, Disinterestedness en Organized Skepticism (1942). Sceptis is een begrip dat mij na aan het hart ligt. Ik heb de laatste jaren menigmaal een lans gebroken voor het

belang van organiseren van scepsis in onze eigen onderzoeksteams. Maar het overdoseren van scepsis, men spreekt ook wel van pseudoscepsis, is gevaarlijk. In *Merchants of Doubt* leggen Oreskes en Conway uit dat het journalistieke principe van 'gelijke spreektijd' en wederhoor, zelfs door gerenommeerde journalisten, dom is gebruikt. Singer en de zijnen kregen hierdoor de kans debatten naar het publieke domein te brengen die in wetenschapskringen al evident verloren waren. Ze kregen in de pers, maar ook in de hoogste politieke kringen, even veel tijd hun ontkrachte minderheidsstandpunten toe te lichten als de werkelijke deskundigen. De gewone luisteraar, lezer of kijker denkt dan al snel dat de wetenschap er nog niet uit is en gaat rustig slapen. Deze debatten waren geen wetenschappelijke. Het waren gesprekken tussen enerzijds meestal integere wetenschappers die, binnen hun expertiseterrein de consensus uitlegden en anderzijds politiek gemotiveerde, veelal gepensioneerde, koude oorlogshelden met grote afschuw van ieder overheidsingrijpen.

Op 15 december 1953 drukte John Hill, van public relationsbureau [Hill & Knowlton](#) de vier verzamelde CEO's van de Amerikaanse tabaksindustrie op het hart dat '*Doubt must remain*' (!) en dat ze zelf onderzoek moesten financieren naar concurrerende theorieën over oorzaken van longkanker. Zo'n theorie was bijvoorbeeld slechte luchtkwaliteit binnenshuis. Het lijkt erop dat multinationale bedrijven een vast patroon volgen als ze wetgeving willen vertragen of verwateren. Dat patroon volgt in grote lijnen de stappen die de tabaksindustrie zette om antitabakswetgeving te voorkomen in de jaren 1960-70.

Onze nieuwe regering bezuinigt fors op wetenschappelijk onderzoek. Het drijft onderzoekers nog sterker dan reeds het geval is in de armen van het bedrijfsleven. Ik houd mijn hart vast. Hoe goed zullen we dealen met de ingebakken belangenconflicten van bedrijven als wij nog meer onderzoek doen dat betaald wordt met geld dat zij verstrekken?

Het was een bij-zondere dag daar bij de Bee Foundation. Komende week wil ik tijd vrij maken om het [rapport van de Changing Markets Foundation](#) te lezen met de prikkelende titel: "The New Merchants of Doubt: How Big Meat and Dairy Avoid Climate Action". Ik weet haast wel zeker dat deze multinationals hun huiswerk hebben gedaan.